

УДК 343.56

В. В. Висоцька

аспірантка

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
кафедра кримінального права, кримінального процесу та криміналістики
Французький бульвар, 24/26, Одеса, 65058, Україна

ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ВИДОВОГО ОБ'ЄКТА ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТАТТЕЮ 203–2 КК УКРАЇНИ «ЗАЙНЯТТЯ ГРАЛЬНИМ БІЗНЕСОМ»

Стаття присвячена дослідженню видового об'єкта злочину, передбаченого статтею 203–2 Кримінального кодексу України «Зайняття гральним бізнесом». Здійснено огляд сучасних проблем визначення видового об'єкта цього злочину. Досліджуються шляхи удосконалення відповідного кримінального законодавства України.

Ключові слова: кримінальне право, видовий об'єкт, зайняття гральним бізнесом.

Постановка проблеми. Становлення України як суверенної, незалежної, правової, соціально-спрямованої, цивілізованої європейської держави з ринковою економікою характеризувалося легалізацією азартних ігор, ліберальним законодавством, яке створювало умови для стрімкого розвитку ринку гральних послуг та породжувало масову доступність гральних закладів [1, с. 117].

Однак на початок 2009 року в Україні посилювалися негативні соціальні прояви діяльності з організації та проведення азартних ігор, і Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про заборону грального бізнесу в Україні» від 15 травня 2009 року [2]. Відповідно до ст. 1 цього закону гральним бізнесом визнається діяльність, пов'язана з організацією, проведенням і наданням можливості доступу до азартних ігор у казино, на гральних автоматах, комп'ютерних симуляторах, у букмекерських конторах, в інтерактивних закладах або в електронному (віртуальному) казино незалежно від місця розташування сервера. Азартна гра — будь-яка гра, обов'язковою умовою участі в якій є сплата гравцем грошей, у тому числі через систему електронних платежів, що дає змогу учаснику як отримати виграш (приз) у будь-якому вигляді, так і не отримати його — залежно від випадковості.

В Україні забороняється гральний бізнес та участь в азартних іграх. За порушення передбачено кримінальну відповідальність відповідно до ст. 203–2 Кримінального кодексу України. Основним безпосереднім об'єктом цього злочину є встановлений порядок зайняття господарською діяльністю у частині законодавчої заборони на здійснення грального бізнесу. Додатковими об'єктами злочину можуть бути визнані, зокрема, власність, моральність (залежність від азартних ігор призводить до складнощів

у міжособистісних стосунках, виникнення думок про суїцид, зловживань алкоголем, розлучень, вчинення правопорушень тощо), громадська безпека (організація азартних ігор нерідко перебуває у сфері впливу організованої злочинності), здоров'я населення (потреба повсякчас відчувати азарт призводить до психічного захворювання під назвою «ігроманія»), нормальний розвиток неповнолітніх. Питання у теорії та практиці викликає видовий об'єкт зазначеного злочину, виокремлення якого є корисним для покращення боротьби із відповідними правопорушеннями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми. Різні аспекти проблеми кримінально-правової заборони грального бізнесу досліджувались вітчизняними фахівцями, зокрема: Є. Л. Стрельцовим, М. О. Бондаренко, О. І. Гуровим, В. Т. Дзюбою, Н. О. Петричко та іншими. Незважаючи на те, що праці зазначених авторів мають велике наукове та практичне значення, залишається багато невирішених питань стосовно оптимізації відповідальності за зайняття гральним бізнесом.

Постановка задачі. Метою даної статті є розкриття проблеми видового об'єкта досліджуваного злочину з урахуванням сучасних досягнень кримінально-правової науки.

Виклад основних положень. Чотириступенева класифікація полягає в тому, що класичний поділ об'єктів злочину (загальний, родовий, безпосередній) розширюється за рахунок виділення з родового об'єкта злочину видового об'єкта як суспільних відносин одного виду. Уперше таку класифікацію запропонував професор Є. А. Фролов [3, с. 203–204]. Цей об'єкт у такій системі перебуває, умовно кажучи, між родовим і безпосереднім об'єктами. Видовий об'єкт містить у собі групу суспільних відносин, що за своїм обсягом менше, ніж група, що входить у родовий об'єкт злочинів, але більше, ніж ті суспільні відносини, на які посягають при вчиненні конкретного злочину. Поняття видового об'єкта дуже часто визначається як складова у загальній назві відповідної назви розділу Особливої частини. Це також використовується для подальшої систематизації суспільних відносин вже усередині кожного розділу Особливої частини Кримінального закону.

Слід зазначити, що сучасні законодавці деяких країн колишнього так званого «соціалістичного права» широко застосовують чотириступеневу класифікацію об'єктів злочину, і не лише в теорії.

Так, на відміну від чинного Кримінального кодексу України, побудованого за зразком класичного триступеневого поділу об'єктів злочину на три види, Особлива частина, наприклад, чинного Кримінального кодексу Російської Федерації побудована за зразком чотириступеневої класифікації, а саме: вона поділена не лише на розділи (за родовим об'єктом), але й у межах розділів — на глави (за видовим об'єктом) [4]. Утім Особлива частина Кримінального кодексу Російської Федерації є не єдиним прикладом використання на практиці чотириступеневої класифікації об'єктів. За таким же принципом побудовані особливі частини кримінальних кодексів Республіки Азербайджан [5], Республіки Білорусь [6], Республіки Болгарія [7], Республіки Таджикистан [8], Республіки Узбекистан [9] тощо.

Суттєве ускладнення й урізноманітнення системи суспільних відносин у зв'язку з розбудовою економіки в державі призводить до того, що триступенева класифікація не в усіх випадках може задовольнити науку кримінального права. Так, у межах однієї родової групи часто об'єднані декілька видів злочинних посягань, яким притаманні певні відмінності, а тому не можна повною мірою описати співвідношення суспільних відносин між такими групами, застосовуючи триступеневу класифікацію. У зв'язку з цим вітчизняні вчені при дослідженні окремих груп злочинів дедалі частіше використовують категорію видового об'єкта [10, с. 27–28; 11, с. 67–69; 12, с. 8–9], що, на нашу думку, є цілком виправданим на шляху удосконалення класифікації злочинів, особливо у сфері господарської діяльності.

Погоджуємося з позицією вітчизняних вчених, що видовий об'єкт слід розглядати як частину родового об'єкта, яка об'єднує в межах останнього групу близьких між собою суспільних відносин. Видовий об'єкт співвідноситься з родовим як частина і ціле або як вид із родом [13, с. 84]. Однак проблема видового об'єкта полягає ще й у тому, що різні дослідники в межах однієї родової групи виділяють різну кількість видових груп. Це стосується і злочинів у сфері господарської діяльності. Крім того, навіть до однакових за змістом (за назвою) видових груп учені включають різні склади злочинів.

Так, видовий об'єкт злочину, передбаченого статтею 203–2 КК України варто розглядати як відносини в сфері охорони окремих елементів в системі господарської діяльності. Так, професор П. П. Андрушко об'єктом господарських злочинів визначив правовідносини у сфері господарської діяльності, які становлять систему господарювання. Виходячи із цього, розділив злочини на шість груп: злочини, які посягають на встановлений порядок здійснення підприємницької діяльності і її окремих видів; злочини, які посягають на фінансову діяльність; злочини, які посягають на встановлений порядок виготовлення та використання документів у господарській діяльності; злочини, які посягають на встановлений порядок реалізації товарів і надання послуг; злочини, які посягають на свободу підприємницької діяльності; злочини, які посягають на відносини в сфері сільськогосподарського виробництва [14, с. 17].

Професори Ф. А. Лопушанський, Ю. Л. Титаренко, визначаючи об'єктом злочинів суспільні відносини в сфері економіки, виділяють три комплекси суспільних відносин, взятих під охорону кримінальним правом: злочини, які посягають на валютно-фінансову систему держави; злочини, які посягають на встановлений порядок заняття підприємництвом і законні інтереси підприємців; злочини, які порушують законні права споживачів [15, с. 16–22].

Професор В. О. Навроцький під об'єктом даних злочинів розуміє систему господарювання України, яка складається з фактичної та функціональної сторони. Усі злочини він розділяє на три групи: посягання на інтереси споживачів; протидія законній підприємницькій діяльності; порушення порядку заняття господарською діяльністю [16, с. 354].

Правознавець О. І. Перепелиця визначає об'єкт як систему суспільних відносин, які складаються в сфері економічної діяльності держави. Запропонована автором система виглядає таким чином: злочини в сфері підприємницької діяльності; злочини, пов'язані із проявом монополізму й недобросовісної конкуренції; злочини в сфері фінансової діяльності держави; злочини в сфері торгівлі та обслуговування населення [17, с. 5–7].

Принципово іншу і, на нашу думку, найбільш вдалу позицію серед вітчизняних науковців відстоює професор О. О. Дудоров. На відміну від інших, залежно від видового об'єкта учений пропонує класифікувати злочини у сфері господарської діяльності на 10 груп, а саме: 1) злочини проти порядку обігу грошей, цінних паперів, інших документів; 2) злочини проти системи оподаткування; 3) злочини проти системи бюджетного регулювання; 4) злочини проти системи валютного регулювання; 5) злочини проти порядку переміщення предметів через митний кордон України; 6) злочини проти порядку зайняття підприємницькою та іншою господарською діяльністю; 7) злочини проти прав і законних інтересів кредиторів; 8) злочини проти добросовісної конкуренції і антимонопольної діяльності; 9) злочини проти прав і законних інтересів споживачів; 10) злочини проти порядку приватизації [18, с. 21–22].

Висновки. В цілому погоджуючись з наведеними класифікаціями, пропонуємо в якості видового об'єкту злочину, передбаченого статтею 203–2 КК України вважати групу однорідних суспільних відносин, що забезпечують законність ведення підприємницької та іншої господарської діяльності, здійснення якої вимагає спеціального дозволу.

Список літератури

1. Капітаненко Н. П. Генезис інституту адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері грального бізнесу [Текст] / Н. П. Капітаненко // Вісник Запорізького національного університету. — 2012. — № 3. — С. 115–119.
2. Про заборону грального бізнесу в Україні [Текст] : Закон України від 15 травня 2009 р. № 1334-VI // Відомості Верховної Ради України. — 2009. — № 38. — Ст. 536.
3. Фролов Е. А. Спорные вопросы общего учения об объекте преступления [Текст] / Е. А. Фролов // Сборник научных трудов. — Выпуск 10. — Свердловск : Свердловский юридический институт, 1969. — С. 184–225.
4. Уголовный кодекс Российской Федерации [Текст] : принят Государственной Думой Российской Федерации 24 мая 1996 г. //Собрание законов Российской Федерации. — 1996. — № 25. — Ст. 2954.
5. Уголовный кодекс Азербайджанской Республики [Текст] : Закон Азербайджанской Республики от 30 декабря 1999 г.; перевод с азербайджанского / [науч. ред.: И. М. Рагимов (предисл.); пер.: Б. Э. Аббасов]. — СПб.: Юридический центр Пресс, 2001. — 313 с.
6. Комментарий к Уголовному кодексу Республики Беларусь [Текст] / [Н. Ф. Ахраменко, Н. А. Бабий, А. В. Барков и др.]; под общ. ред. А. В. Баркова. — Мн. : Тесей, 2003. — 1200 с.
7. Уголовный кодекс Республики Болгария [Текст] / [науч. ред. А. И. Лукашова; Пер. с болг. Д. В. Милушева и др.; вступ. ст. Й. И. Айдарова]. — СПб : Юридический центр Пресс, 2001. — 296 с.
8. Уголовный кодекс Республики Таджикистан [Текст] / [предисл. А. В. Федорова]. — СПб. : Юридический центр Пресс, 2001. — 408 с.

9. Уголовный кодекс Республики Узбекистан [Текст] : с изменениями и дополнениями на 15 июля 2001 г. / [вступ. ст.: Гулямов З. Х., Рустамбаев М. Х., Якубов А. С.] — СПб : Юрид. центр Пресс, 2001. — 338 с.
10. Мойсик В. Р. Кримінальна відповідальність за шахрайство з фінансовими ресурсами в Україні: аналіз правотворчості та правозастосування [Текст] : монографія / В. Р. Мойсик. — К. : Атіка-Н, 2010. — 244 с.
11. Радутний О. Е. Кримінальна відповідальність за незаконне збирання, використання та розголошення відомостей, що становлять комерційну таємницю (аналіз складів злочинів) [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / О. Е. Радутний. — Х., 2002. — 200 с.
12. Дзюба Ю. П. Кримінальна відповідальність за викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем, або їх пошкодження (аналіз складу злочину) [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / Ю. П. Дзюба. — Х., 2008. — 19 с.
13. Гуторова Н. О. Кримінально-правова охорона державних фінансів України [Текст] : монографія / Н. О. Гуторова. — Х. : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2001. — 384 с.
14. Кримінальна відповідальність за порушення порядку здійснення господарської діяльності [Текст] / [авт. коментаря П. П. Андрушко]. — К. : Юрінком Інтер, 2007. — 288 с.
15. Боротьба з господарськими злочинами [Текст] / [Коваленко О. І., Лопушанський Ф. А., Ришелюк А. М., Светлов О. Я., Титаренко Ю. Л. та ін.]; відп. ред. Ф. А. Лопушанський. — Донецьк, 1997. — 160 с.
16. Навроцький В. О. Кримінальне право. Особлива частина : Курс лекцій [Текст] / В. О. Навроцький. — К. : Знання, 2000. — 771 с.
17. Перепелица А. И. Уголовная ответственность за хозяйственные преступления в сфере предпринимательской деятельности: Комментарий к действующему законодательству [Текст] / А. И. Перепелица. — Харьков: Рубикон, 1997. — 105 с.
18. Дудоров О. О. Злочини у сфері господарської діяльності: кримінально-правова характеристика [Текст] : монографія / О. О. Дудоров. — К. : Юрид. практика, 2003. — 924 с.

В. В. Высоцкая

Одесский национальный университет им. И. И. Мечникова,
кафедра уголовного права, уголовного процесса и криминалистики
Французский бульвар, 24/26, Одесса, 65058, Украина

**ПРОБЛЕМЫ ОПРЕДЕЛЕНИЯ ВИДОВОГО ОБЪЕКТА
ПРЕСТУПЛЕНИЯ, ПРЕДУСМОТРЕННОГО СТАТЬЕЙ 203–2
УК УКРАИНЫ «ЗАНЯТИЕ ИГОРНЫМ БИЗНЕСОМ»**

Резюме

Статья посвящена исследованию видового объекта преступления, предусмотренного статьей 203–2 Украины. Осуществлен обзор современных проблем определения видового объекта относительно этого преступления.

Классическое деление объектов преступления (общий, родовой, непосредственный) расширяется за счет выделения из родового объекта преступления видового объекта как общественных отношений одного вида. Этот объект в такой системе находится, условно говоря, между родовым и непосредственным объектами. Видовой объект содержит в себе группу общественных отношений, которые по своему объему меньше, чем группа, которая входит в родовой объект преступлений, но больше чем те общественные отношения, на которые посягают при совершении конкретного преступления. Понятие видового объекта очень часто определяется как составляющая в общем названии соответствующего названия раздела Особенной части. Это также используется для дальнейшей систематизации общественных отношений уже внутри каждого раздела Особенной части Уголовного закона.

Видовой объект нужно рассматривать как часть родового объекта, которая объединяет в пределах последнего группу близких между собой общественных отношений. Видовой объект соотносится с родовым как часть и целое или как вид с родом.

Предлагается в качестве видового объекта преступления, предусмотренного статьей 203–2 УК Украины считать группу однородных общественных отношений, которая обеспечивает законность ведения предпринимательской и другой хозяйственной деятельности, осуществление которой требует специального разрешения.

Ключевые слова: уголовное право, видовой объект, занятие игорным бизнесом.

V. V. Vysotska

Odessa I. I. Mechnikov National University,
The Department of Criminal Law, Criminal Procedure and Criminalistics
Frantsuzskiy boulevard, 24/26, Odessa, 65058, Ukraine

PROBLEMS OF SPECIFIC OBJECT DEFINITION FOR THE CRIME PROVIDED BY THE ARTICLE 203-2 OF THE CRIMINAL CODE OF UKRAINE «GAMBLING ACTIVITY»

Summary

The article is devoted to the research of a specific object of the crime provided by the article 203-2 of the Criminal Code of Ukraine. The review of modern problems of determination of specific object concerning this crime is performed.

The classical division of objects of the crime (general, generic, direct) extends at the expense of allocation from a generic object of crime of a specific object as public relations of one kind. Theoretically speaking this object is in such a system between a generic and a direct objects.

The specific object needs to be considered as a part of a generic object which unites within a lesser group of relations than these that enter to the generic object. The specific object corresponds with the generic as a part and a whole. However, the problem of the specific object consists also in this fact that different researchers within one generic group allocate a different number of specific groups. It concerns also crimes in economic activities sphere. Besides, even into identical specific groups the scientists include different types of crimes.

It is proposed to consider as a specific object of the crime provided by the article 203-2 of the Criminal Code of Ukraine a group of homogeneous public relations which provide legality of business and other economic activities which realisation demands a special permission.

Key words: criminal law, specific object, gambling activity.